

CZU: 82.09:82.135.1:504.54

DOI: 10.46727/c.v2.18-19-03-2023.p115-119

**SPECIFICUL PEISAJULUI ÎN PROZA LUI MIHAIL SADOVEANU. ASPECTE
METODICO-ȘTIINȚIFICE**

**THE SPECIFIC LANDSCAPE IN THE PROSE OF MIHAIL SADOVEANU.
METHODOLOGICAL-SCIENTIFIC ASPECTS**

Polina Taburceanu, dr., conf. univ.
UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Polina Taburceanu, doctor, university lecturer
UPS „Ion Creangă” from Chișinău
ORCID: 0000-0001-9475-3481
taburceanu.polina@upsc.md

Abstract: *This article reveals some aspects of the description of nature in the work of the prose writer Mihail Sadoveanu: the beauty and harmony of the wonderful Romanian landscape; the deep communion of man with nature, which acquires different poses in the writer's prose: nature - a place of peace and reflection for man; the human soul projects itself into nature and through nature; nature - refuge of the balance and full freedom of man. The article also presents some methodical indications in the teaching/learning in secondary school of the story In „The forest of Petrișor” by Mihail Sadoveanu. The rich, varied, beautiful, protective nature is indeed a value and it is important to pay special attention to this aspect in the school.*

Key-words: *landscape, nature, theme, time, space, Romanian plain, values.*

Natura a fost mereu indispensabilă sufletului românului. Primele manifestări ale sentimentului naturii, consideră pe bună dreptate Tudor Vianu, se găsesc în folclorul românesc: „Oricare din cântecele acestuia începe cu invocarea frunzei, metonimia pădurii” [10, p. 61], iar cel mai sensibil poet al naturii din literatura română modernă este Mihail Sadoveanu. Dan Mănuacă susținea că nici unul „dintre scriitorii noștri nu a transformat fiecare palmă de pământ străbătută în metaforă domoală și desăvârșit prinsă în chihlimbarul frazelor” [4, p. 289], așa cum a făcut-o scriitorul Sadoveanu. Atât de impresionată prin varietate, creația sadoveniană are o calitate dominantă, unică și comună întregii ei arhitecturi: *suportul ei popular*. Prin bazele folclorice ale unui scriitor de mărimea lui Mihail Sadoveanu, trebuie să înțelegem de fapt un complex de condiții care se întregesc reciproc: motive, teme și idei împrumutate creației folclorice, viziunea despre lume de pe poziții populare, expresivitatea de esență populară. Optica folclorică se regăsește în opera lui Sadoveanu și în descrierile de natură. Cred că între peisajul folcloric și cel sadovenian nu există de-a dreptul o identitate. Descrierile de natură ale scriitorului sunt ample, bogate în detalii de forme și culori. Marele pictor al naturii românești privește însă natura ca și poporul, în strânsă legătură cu oamenii, ca un factor decisiv al vieții lor, ca părtăș la necazurile și bucuriile lor. La Mihail Sadoveanu natura e prezentă mereu, și nu ca decor aranjat în vederea obținerii unui efect plăcut, ea însoțește viața și mișcările personajelor. Opera sadoveniană, privită în tot întregul ei, cuprinde oameni din toate straturile sociale și din toate zonele geografice ale țării. Pescari, vânători, oieri, prisăcari, plugari, haiduci, boieri, răzeși, mici slujbași sunt elemente constitutive ale naturii în care își proiectează durerile, pasiunile, bucuriile, dorințele, tristețile. Dar dacă „în descrierea omului lirismul lui Sadoveanu e prizonierul materiei și, lipsit de observație interioară, nu poate ajunge la creațiune, în descrierea naturii el se revarsă slobod” [2, p. 297]. Mihail Sadoveanu este unul dintre cei mai originali poeți al naturii pe care l-a avut literatura română. Remarcăm senzația vizuală a temperamentului său

artistic: autorul prin descripție creează peisaje remarcabile al Moldovei-de-Sus. Descripția nu-i însă pur picturală, dar și umanizată. Ea este esențial lirică: plasticul se însuflețește, cântă munții și podișurile, cântă izvoarele și câmpiile, cântă imobilitatea naturii moldovenești în emoția succesivă a acestui animator, care, pe lângă culoare, are și vibrație, pe lângă senzație, are și fluiditatea armonică și ritmică a expresiei. Se simte că între scriitor și natură este o legătură strânsă, o simpatie întemeiată pe înrudire: sufletul scriitorului și sufletul peisajului sunt una, într-o potrivire perfectă. Și această potrivire, după cum menționează Al. Philippide, reiese, probabil, din faptul că românii au privit dintotdeauna natura „din mijlocul ei, din interiorul ei”. „Natura descrisă „de pe mal” aproape că lipsește din literatura română”, notează cercetătorul. Sadoveanu a înaintat, prin urmare, asemeni lui Rousseau și Eminescu, un „cult al naturii” [7, p. 170], pentru că „a trăit natura profund din interior” [6, p. 60], confundându-se cu ea. Aflat de mic în mijlocul frumuseților nepieritoare, scriitorul n-a încetat nici pentru o clipă să le admire. Minunile naturii ce-i împreunau într-una simțurile n-au cauzat atrofia lor, dimpotrivă: le-au ascuțit și sensibilizat la maxim. Dar nici a crede că Sadoveanu nu mai contenea cu exclamațiile de uimire și plăcere sau că admira peisajele ore întregi nemișcat nu suntem îndreptățiți. „În fața frumuseților naturii, Sadoveanu rămânea aparent insensibil și rece. Abia în fața foii imaculate erupea. Acolo își vărsa toată povara impresiilor, își domolea arșița preaplinului și zugerăvea aceste minunății ale Naturii. Într-un aisberg de gheață se afla de fapt un pojar” [11, p. 30], scrie Dragoș Vicol. Sentimentul naturii la Mihail Sadoveanu diferă de al altor scriitori nu numai prin inefabilul trăirii și exprimării individuale, dar și prin atitudinea consecventă față de natură, după cum reiese și din afirmația lui Dumitru Micu care susținea că în opera lui Sadoveanu „extazierile, prosternarea spectaculoasă lipsesc” [5, p. 368]. Eroii lui, ca și creatorul acestei lumi fără seamăn, pășesc în cadru ca în propria casă. Oamenii lui Sadoveanu, scrie în continuare D. Micu, nu „iubesc” natura, ci o trăiesc cu toate fibrele ființei lor, acest fapt umanizează peisajul, îl însuflețește, de unde și rezultă o *primă trăsătură a specificului peisajului sadovenian*.

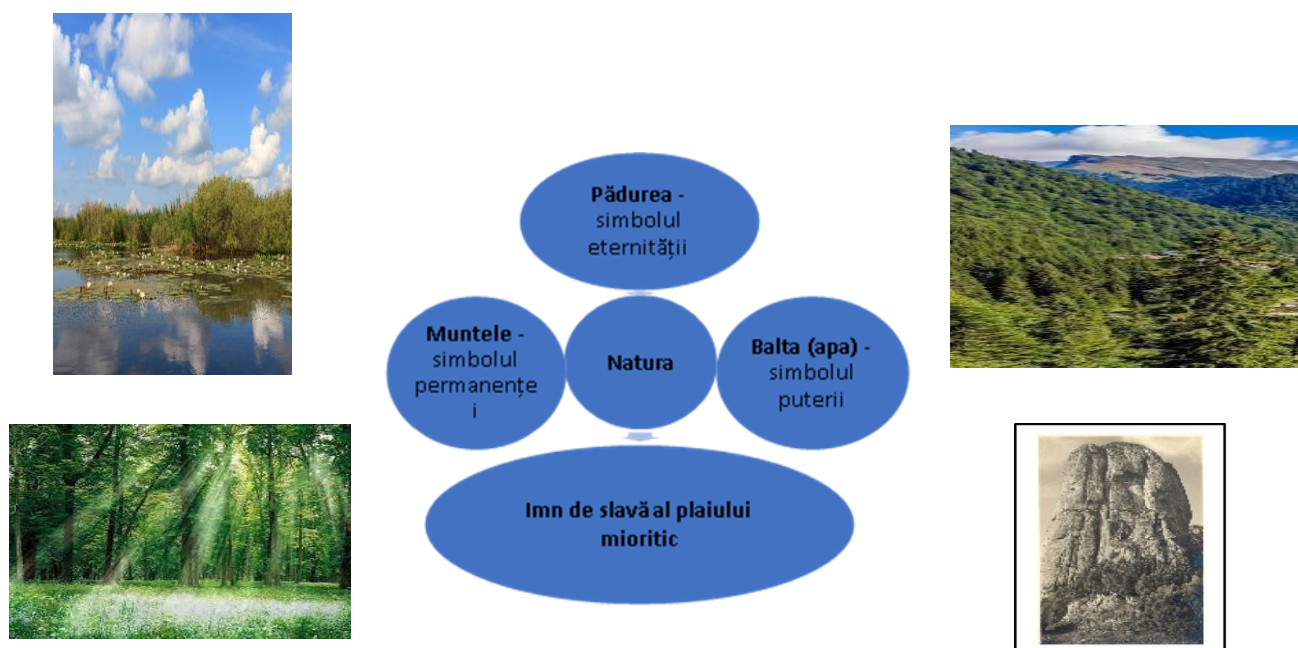

Fig. 1. Simboluri ale naturii

După părerea lui Gh. Mitrache, descrierile lui Sadoveanu apar melancolizate din cauza sentimentului trecerii timpului, resimțit de autor, și care „imprimă descrierilor de natură un cântec al amintirii” [6, p. 72]. Din această perspectivă Sadoveanu se dovedește a fi un artist al descrierilor naturale care au funcționalități apropiate de cele ale romanticilor. Culoare și sunet, măreții prin abundență, „corespondențe dintre ritmurile naturii și ale firii omenești” influențe eminesciene ce țin de elemente ale naturii în ipostază mitologică, acestea sunt câteva tehnici de descriere naturală la cel mai de seamă cântăreț al peisajului românesc. Important de reținut că „seducția naturii sadoveniene izvorăște din reactualizarea descrierilor prin afilierea amintirii” [1, p. 6]. Aceasta poate fi ilustrată cu ajutorul exemplului selectat din *Hanul Ancuței*: „Într-o vară (...) stăteam într-o colibă de frunzari aproape de malul Moldovei, mai la o parte de ciobani. Și de acolo de la noi se zăreau grilele și scruntarele și hanul acesta; la spate, departe, erau pădurile și munții până unde se vede ca o negură.” Confesiunea sadoveniană începe în stilul și culegerea domoală, sfătoasă a poveștii populare („într-o vară”), ceea ce ne face să ne îndoim de veridicitatea celor expuse, și deși nici un element fantastic nu e prezent, anume această clătinare a veridicului ne face să percepem faptele și descrierile într-o aură mitică, de legendă. Codrul este cel natural. Autorul recurge la termenii respectivi: *frunzari, mal, gârle, păduri, munți, scruntari, negură*, dar cu toate acestea, creând iluzia, mirajul unui peisaj, căci o descriere propriu-zisă a peisajului nu găsim.

În proza scriitorului remarcăm mai multe simboluri: codrii (pădurea), munții, apele (balta, izvorul).

Sadoveanu n-a creat un sistem filozofic aparte, dar de concepțiile lui filozofice mărturisesc toate elementele naturii sale: codrul divulgă setea de eternitate, muntele aspirația spre culmile înalte ale spiritului și ale cugetului, apa dezlegarea tainelor vieții etc.

O altă trăsătură a prozei sadoveniene și, mai cu seamă a descrierilor de natură, este *lirismul*. Sadoveanu a fost perceput de critica vremii ca un scriitor original, cu o personalitate distinctă, pentru că scrie altfel decât alții. Sadoveanu a fost plasat în rândul lui Eminescu, Blaga ș.a. Natura lui Sadoveanu nu este însă decor și idee doar, ci, în primul rând *viața*. Să descopere viața acolo unde un ochi neexperimentat pur și simplu nici nu o va bănuși e de asemenea o trăsătură a unui mare talent.

Mihail Sadoveanu este unul dintre scriitorii care a prezentat natura în cele mai migăloase detalii. Relația autorului cu acest spațiu magnific al existenței este de observator și admirator, deoarece numai un om îndrăgostit de natură poate să redea cu atâta precizie și veridicitate toate aspectele care constituie acest areal al creației sadoveniene. Opera scriitorului, în acest context, constituie o sursă importantă și pentru parcursul didactic în cadrul lecțiilor de Limba și literatura română, facilitând însușirea acestui conținut curricular precum este: Modul de expunere – Descrierea. În Curriculumul la disciplina Limba și literatura română pentru Gimnaziu, din 2010 sunt recomandate următoarele creații ale scriitorului Mihail Sadoveanu: *Dumbrava minunată; În pădurea Petrișorului; Domnul Trandafir; Cozma Răcoare; Hultanul*; - pag. 22 Curriculum școlar pentru disciplina Limba și literatura Română. Clasele a V-a – a IX-a. Chișinău: 2010. În Curriculumul la disciplina Limba și literatura română pentru liceu, din 2019 sunt recomandate următoarele creații ale scriitorului Mihail Sadoveanu:

- Texte narrative în cl. a X-a: *Hanu Ancuței; Baltagul; Creanga de aur*; - pag. 38
- Curentul Realism în cl. a XI-a: *Romanul Frații Jderi*; - pag. 40

Remarcăm că în Curriculumul la disciplina Limba și literatura română pentru Gimnaziu, din 2019 nu sunt recomandate opere din creația autorului, fapt care nu interzice, de fapt, profesorilor de Limba și literatura română să utilizeze în demersul didactic textele sadoveniene recomandate în

curricula din 2010. De aceea, am hotărât să realizăm un proiect didactic zilnic pentru elevii din clasa a V-a, în baza unui fragment din povestirea *În pădurea Petrișorului* de Mihail Sadoveanu. Pentru un demers didactic eficient vom utiliza metoda *lecției inversate*. Astfel, elevii vor primi în grupul clasei din aplicația Messenger lecția online elaborată de profesoara Viorica Oleinic în care vor afla despre fragmentul de descriere menționat mai sus și vor discuta cu profesorul virtual la nivel lexical despre opera dată, punând accent pe conținutul curricular: Modul de expunere – Descrierea.

https://www.youtube.com/watch?v=He3KlbkLNuA&ab_channel=Educa%C8%9BieOnlineRO

(link lecție online)

La lecția propriu-zisă, offline, profesorul va respecta pașii structurați în video, valorificând lecția online, și va începe activitatea inducând elevii în atmosfera de liniște și beatitudine prin includerea unui video cu imagini și sunete din natură relevante fragmentului descriptiv din textul propus pentru studiu.

Deci, la *Evocare* elevii vor viziona secvența propusă și vor verbaliza sentimentele trezite de filmulețul dat. Urmează enunțarea temei și notarea ei în caietul de studiu.

Apoi, la etapa *Realizarea sensului*, profesorul va lectura expresiv fragmentul descriptiv din povestirea *În pădurea Petrișorului* de Mihail Sadoveanu, oferind elevilor sarcina de a sublinia lexemele a căror sens nu îl înțeleg și de a nota paralel, în fișa de lucru propusă, următoarele aspecte:

- *Imagini auditive;*
- *Imagini vizuale;*
- *Imagini chinestezice.*

Forma de organizare a exercițiului este tehnica VAS:

Tabelul 1. Tehnica VAS

VĂD	AUD	SIMT
<i>pădurea</i> <i>colinele</i> <i>bradul</i> <i>lumina soarelui</i> etc.	<i>trilul păsărilor</i> <i>adierea vântului</i> <i>foșnetul frunzelor</i> <i>trosnetul crengilor</i> etc.	<i>liniște</i> <i>beatitudine</i> <i>armonie</i> <i>încântare</i> etc.

Descrierea pădurii Petrișorului este făcută pornind de la o imagine de ansamblu, direcția observației privirii scriitorului fiind de la exterior – de la margine –, spre interior. Cu acest prilej Sadoveanu descompune imaginea de ansamblu în detalii pentru a reliefa particularitățile peisajului descris, evidențiate prin sugestive imagini vizuale, auditive, de mișcare și olfactive. [12]

La aceeași etapă, cadrul didactic va oferi elevilor mai multe exerciții pentru a explica vocabularul textului, revenind la fragment și realizând o lectură selectivă, pe diagonală, elevii enunța lexemele necunoscute și *lucrând cu DEX-ul* vor nota în caiete definițiile / formele literare ale cuvintelor / sinonime contextuale. De asemenea, profesorul va propune elevilor să analizeze fragmentul și să determine ce părți de vorbire prevalează în context pentru a le explica faptul că modul de expunere utilizat în textul dat este *Descrierea*. Elevii vor lucra pe text identificând planurile descriptive:

- O descriere generală a tabloului;
- Prezentarea detaliată a componentelor habitatului, deci, prezentarea în profunzime a tabloului;
- Evadarea din tablou prin partea superioară a acestuia: vârfuri de brad, cer, depărtare etc.

Cadrul didactic va explica tehnicile de descriere a tabloului: *de la ansamblu – la concret – la general*.

La etapa *Reflecție*, profesorul va oferi elevilor un exercițiu de imaginație:

Elevii vor închide ochii și vor fi invitați să își imagineze un loc preferat din pădure - existent, sau ideal, plăsmuit din cunoștințele pe care le au despre acest habitat de la lecțiile de geografie, chiar poate fi vorba despre un loc unde ar fi vrut să călătorească, în altă țară, sau acasă.

Exercițiul de imaginație va dura 3 minute, pe fundal va fi inclusă o melodie liniștită, prielnică pentru reflecție. În urma exercițiului îndeplinit elevii vor încerca să exerseze descrierea locului imaginat, fiind încurajați și ajutați de către profesor.

La etapa *Extindere* profesorul le va propune elevilor:

*De lecturat integral povestirea **În pădurea Petrișorului** de Mihail Sadoveanu. Link-ul va fi plasat în grupul clasei.*

Parcursul didactic expus mai sus a demonstrat că opera lui Mihail Sadoveanu este o sursă literară importantă pentru însușirea multor conținuturi curriculare, iar tema *Natura*, frecvent întâlnită în opera scriitorului este o temă importantă care oferă cadrelor didactice oportunitatea să sensibilizeze tinerele generații pentru o atitudine corectă în raport cu acest aspect important al vieții noastre, deoarece omul este un element component al naturii și, în context transdisciplinar, elevii trebuie să manifeste grijă, recunoștință pentru acest habitat al corpului și sufletului nostru.

În concluzie, peisajul în proza lui Mihail Sadoveanu impresionează în funcție de moment, participarea la un tablou unic echivalând cu o emoție inedită. Natura este însuflețită, iar existența umană este privită ca parte componentă a naturii. Deci, avem de a face atât cu raportul natură – om, cât și cu reversul acestuia: om-natură.

Bibliografie:

1. BĂLU ION, *Studiu introductiv // Natura în opera lui Mihail Sadoveanu*. București: Ion Creangă, 1987. 192 p.
2. CROHMĂLNICEANU OV. S., *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*. – București: Cartea Românească, 1984. 253 p.
3. Curriculum Național, Aria Curriculară Limbă și Comunicare, Disciplina *Limba și Literatura Română*, clasele V – IX. Chișinău, 2019. 117 p.
4. MĂNUCĂ DAN, *Pe urmele lui M. Sadoveanu*. București: Minerva, 1982. 301 p.
5. MICU DUMITRU, *Romanul românesc contemporan*. București: Minerva, 1959.
6. MITRACHE GHEORGHE, *Mihail Sadoveanu*. București: Recif, 1994. 288 p. ISBN 973-9179-04-5
7. PHILIPPIDE ALEXANDRU, *Scriitorul și arta lui*. București: EPL, 1968.
8. SADOVEANU MIHAIL, *Hanul Ancuței*. – București: Minerva, 1987.
9. TOHĂNEANU GHEORGHE I., *Arta evocării la Sadoveanu*. Timișoara: Facla, 1979. 268 p.
10. VIANU TUDOR, *Asupra caracterelor specifice ale literaturii române // Frumosul românesc în concepția și viziunea poporului*. București: Eminescu, 1977.
11. VICOL DRAGOȘ, *SADOVEANU. Miracolul sufletului românesc*. Chișinău: Orfeu, 1997. 210 p. ISBN 997593403X
12. *În pădurea Petrișorului*. Disponibil: <https://www.scribd.com/document/111716341/In-Padurea-Petrisorului#>, consultat 03.02.2023.
13. Ilustrații natura României. Disponibil: https://www.ceahlaupark.ro/ilustratii-vechi/#&gid=psgal_701_1&pid=26, consultat 09.02.2023.
14. Ilustrații natura României. Disponibil: <https://www.dunareaveche.ro/all-inclusive/?lang=en>, consultat 09.02.2023.